

és mondatok fölé. De lehetetlen nem észrevenni, mennyire kitágult, mennyire életszerű lett világa. Ha csak egyetlen alakot követünk nyomon, Milfájtot, aki az Akermes utcai piacon fagyos krumpelit mér a vevők szatyraiba, s közben gúnyos megjegyzéseket tesz a nagyságakra, rögtön rábredünk, hogy Sötér István új réteget asszimilál, mégpedig megkapó hitellel és életszerűséggel.

Ahogy *Az elveszett bárány*, a *Budai oroszlán* is nyitva hagyja hőseinek sor-

sát. Finom jelzések akadnak ugyan bőven, melyek előrevetítenek egyet és mást az utakról és az emberekről, de reméljük, Sötér István újra regényre szélesíti majd ezeket a jeleket. Mert fontos korról ír, s az is fontos, amit elmond a hűségről és az emberi tartásról. Hadd reméljük, hogy a regényfolyam nem ért véget e kötetnél, mely az utóbbi évek egyik legfontosabb regényét tartalmazza.

SÍKI GÉZA

GYULAFEHÉRVÁRI MADRIGÁLOK

Ez a lemez mindenekelőtt a közreadó, Barlay Ödön Szabolcs munkáját és hozzáértését dicséri. Giovanni Battista Mosto 1596-ban hunyt el, hatszólamú madrigálokat tartalmazó kötetét Modenában őrzik. Eddig egyetlen művét sem vették lemezre, a Magyar Hanglemezyártó Vállalat tehát világszenzációval jelentkezett, amikor kiadta a Gyulafehérvári madrigálokat. A tájékoztató szöveget, mely Mosto pályafutásának pontos, beleérző rajza s a korszak társadalmi-politikai képének hű tükré, ugyancsak Barlay Ödön Szabolcs írta.

Csak az értheti meg Mosto életének, művészetének regényét, aki ismeri a három részre szakadt Magyarország történetét Erdély, akkoriban, a Báthoryak alatt, biztonságos szigete volt a művészeteknek. Valószínűleg Zsigmond volt a legtehetségesebb zenész a Báthoryak között, aki a reneszánsz kultúra megteremtésének tervét is melengette szívében. Megbizottjai — mint Barlay figyelmeztet rá — gyakran megjelentek Itáliában, hogy Erdélybe csalogassák a legtehetségesebbeket. Mosto pedig kétségkívül ezek közé tartozott. Lassutól tanult, s Palestrina, Lasso, Gabrieli és Marenzio társaságában jelentkezett annak a generációnak tagjaként, melynek legfénylőbb neve Monteverdi.

Mosto nem egyszerűen elsajátította korai zenei köznyelvét, hanem igazi művész módjára élt azzal. A madrigált, az úgynevezett madrigalizmusokat a költemény érzelmi hullámváza megszólaltatásának eszközéül tekintette. Ilyen vonatkozásban a Gyulafehérvári madrigálok

zenei anyaga igen tanulságos és gazdag. A tudós közreadó még olyan példát is említ a XIV. madrigálból, mely már egyenest a barokk világába utal előre: „a manierizmus korában élő Mosto... kilép saját századának kereteiből és előkészítője lesz a még csak csirájában jelentkező barokk muzsikának”.

A zeneszerző, aki Itáliában állás nélkül volt, bizonyára kapott a kedvező alkalmon. Báthory udvarában nemcsak zeneszerzőként működött, hanem Zsigmond udvari tanácsosaként is. 1594-ben tért vissza Padovába, majd két év múltán ismét Erdélybe indult, családjáért. 1596 júniusában itt érte a halál. Nem egyedül ő alkotott Báthory Zsigmond udvarában. Mint Barlay Ödön Szabolcs nagyobb tanulmányából tudjuk (Reneszánsz muzsika a Báthoryak udvarában), a reneszánsz egyik fontos központja virágzott itt, ám a nemzetközi vérkeringésbe mégis Mosto kapcsolta be, aki állandó kapcsolatban maradt kiadóival és a kor jeles madrigalistáival. Itáliába visszatérve egy velencei nyomdában nyomatta ki gyulafehérvári madrigáljait, melyek hosszú hanyóadás után a modenai Bibliotheca Estense-ből bukkantak elő 1946-ban. „A partitúrát — írja Barlay —, melyet Kodály Zoltán és Bárdos Lajos már harminc évvel ezelőtt meg kívánt jelentetni, Vécsey Jenő zenetudós készítette el.”

Ennyit hát „kedvesnőnlónak” e valóban világviszonylatban is szenzációnak számító lemezhez. S örömmel regisztrálhatjuk, hogy az előadás és a technikai kivitelezés is méltó a vállalkozáshoz. Párkai István vezényli a Liszt Ferenc Zene-művészeti Főiskola Kamarakórusát, mely ismét bebizonyítja, hogy ilyen feladatok

* Giovanni Battista Mosto: Il primo libro de' madrigali (Hungaroton, SLPX 11867)

megoldására termett. A madrigálokat ugyanis nem elég „leénekelni”, át is kell élni őket, együtt kell lélegezni a szöveg-
gel ugyanúgy, ahogy a zeneszerző tette annak idején, vagy áradó jókedvvel, vagy stilizált tragédiával kell nyomon követni az eseményeket. Az együttes valóban kitűnően helytáll e korántsem

könnyű feladat megoldásában, igaz, ily jól képzett muzsikuskok bizonyára maguk is élvezetüket lelik az izgalmas zenei kirándulásban.

A tudósok mellett hovatovább a lemezek tesznek legtöbbet múltunk igaz megismeréséért...

R. L.

A NÉPI HITÉLET ENCIKLOPÉDIÁJA

Aligha kell hangsúlyozni, hogy *Bálint Sándor* munkássága sajátos, külön színt jelent hazai néprajztudományunkban. Joggal állapíthatjuk meg, hogy ő az egyetlen olyan magyar kutató, aki európai mércével mérve is jelentős eredményeket ért el a katolicizmus néprajzi kutatása, a „vallási néprajz” területén. Ahogy a *Néprajzi Hírek* legutóbbi számában közölt rövid visszaemlékezésében írja, fiatal kora óta tudatosan készült a „népi hitélet” kutatására. Amikor 1973-ban megjelent *Karácsony, húsvét, pünkösd* című munkája, már sejteni lehetett, hogy ez a törekvése eredményeiben jóval meghaladja majd az egykori célkitűzéseket. S most, hogy kezünkbe vehetjük az *Ünnepi kalendárium* (Szent István Társulat, 1978) két kötetét, ez a sejtés bizonyossággá vált.

Már a munka méretei is lenyűgözőek. Két kötetben, több mint ezer oldalon ír a szenteknek a parasztság körében élő tiszteleti formáiról, a különböző egyházi eredetű és tartalmú ünnepekről, az ezekhez az alkalmakhoz kapcsolódó népszokásokról. *Bálint Sándor* újabb kötete azonban (hasonlóképpen, mint a *Karácsony, húsvét, pünkösd*) jóval többet nyújt, mint a népszokások leírását, történeti, földrajzi elterjedtségének magyarázatát. A szerző előszavában „népéleti munkának” nevezi művét, ez a szerény megjelölés azonban nem világít rá kellőképpen a kötet értékeire. Az *Ünnepi kalendárium* alapvető fontosságú kultúrtörténeti enciklopédia. Olyan munka, amely messze túlmutat a néprajztudomány, vagy a „vallási néprajz” határain. *Bálint Sándor* könyve mintaszerű pontossággal rögzített művészettörténeti, ikonográfiai, folklorisztikai és néprajzi adatokkal van tele, s ezt az adattárat nagyon fontos megjegyzésekkel, finom meglátásokkal egészíti ki.

E hatalmas munka tanulságairól bőven lehetne írni. A recenzió kényszerű rövidsége miatt azonban csak két, de annál lényegesebb tény emelhetünk ki.

Bálint Sándor biztos kézzel és jó érzéssel használja fel a művészettörténet, az ikonográfia, a vallástörténet adatait és eredményeit néprajzi munkáiban, különösen a „paraszti katolicizmus-hoz” fűződő kutatásaiban. Ez a szemléletmód, amellelt, hogy egy rendkívül komplex és alapos módszert eredményez, a kutatás eredményeiben is nyomot hagy. Egyértelműen kiviláglik, hogy a paraszti katolicizmus szervesen kapcsolódott a felsőbb osztályok vallási formáihoz, tiszteleti stílusaihoz, s nemcsak „népszokásokon” keresztül objektívalódott. A falusi templomokban levő művészettörténeti, ikonográfiai (valamint népművészeti) emlékek adattárszerű felsorolása szemléletesen igazolja ezt a megállapítást. Másrészt pedig, s ez már inkább a néprajzkutatók számára lényeges felismerés, arra mutat rá, milyen lényeges különbségek vannak a „népszokások” és a paraszti katolicizmus egyes formái között. A paraszti hitvilágnak a néprajztudományban már-már közhelyként hangsúlyozott kettőssége: az egyházi és „pogány” formák együttélésének számos bizonyosságát szolgáltatja a kötet. Ugyanakkor e munka fényében még égetőbben vetődik fel az erre a kettősségre irányuló újabb kutatások szükségessége. Elmélyült társadalomtörténeti, vallástörténeti, pszichológiai, szociológiai, néprajzi elemzésnek kellene újraértelmeznie a paraszti hitvilágnak az eddigi kutatások során eléggé leegyszerűsítve tárgyalt kettősségét.

Az *Ünnepi kalendáriumot* lapozgatva számtalan gondolat jut az olvasó eszébe. A munka enciklopedikus jellegén túl épp ez a kötetek legnagyobb érdeme. Csak remélni lehet, hogy *Bálint Sándor* könyve minél több helyre jut el, minél többen ismerkednek meg vele, mint kultúrtörténetünk egyik impozáns alkotásával. Kívánjuk, hogy a szerző ereje és egészsége elégséges legyen gyűjtőmunkája további eredményeinek feldolgozásához.

NIEDERMÜLLER PÉTER